

სასოფლო გზეთი

გაზეთის ფასი:

მაგნიტი ტფილსში	მაგნიტი ტფილსში
და გარეშე აღიღებში:	მაგნიტი ტფილსში
მოთის წლისა — 4 მან.	3
შავერის წლისა — 3 —	2
სამის თვისა — 1 მ. 50 კ.	1 მ.

პირველი ნაწილი

ბამონის შაბათობით.

სელი-მოწერა მიიღება:

ტფილისის „სასოფლო გზეთის“ რედაქციის კანტორაში, მელიქიშვილის და კაპ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზედ, თ. ბებუთოვის სახლში, პოლიციის გვერდით.
ტფილისის გარეშე მცხოვრებთათვის, ადრესი: Врѣдѣльскѣ, въ конторѣ редакціи „СѢЛЬСКОЙ ГАЗЕТѢ“, при типографіи Меликова и К.

შოველ გვარი განცხადებანი, სასოფლო სასამართლოებისა და აგრეთვე გლეხებისა დაიბეჭდება უფასოდ, და უნდა გამოიგზავნოს გაზეთის კანტორაში, რომელიც იმყოფება ტფილისში, მელიქიშვილის და კაპ. სტამბაში.

№ 5. შაბათი.

II.

8 მარტს 1869 წ.

შინაარსი:

— მდივალური ნაწილი: — განცხადებანი ტფილისის გუბერნატორისა სოფლის მამასახლისთა და სასამართლოთადაც. — პირველი მდივალური ნაწილი: — ბრატკის გუბანზე ოდესაში. — სიერტე ქარხლის შაქრის კეთებისა ევროპაში. — სრული ასუქების მოქმედება შაქრის ქარხლის ბაღში. — ანალოგიების მოქმედება მიწის სინესტის შენახვაზე. — საჩუქარი სასოფლო ყველის ქარხნებისათვის ავსტრიაში. — შინაგანი ცნობები. — შოგრაგება. — რჩევა მშობელთათვის შვილების აღზდაზედ. — მოვალეობითი ყველის ცრაზე.

ოფიციალური ნაწილი.

განცხადება

ტფილისის გუბერნიის სასოფლო საზოგადოებათა მამასახლებებისა და მოსამართლეებისადმი.
ამაჩვენებს დროს კანონიერის წესის შეუღლებლობისა გამო, ტფილისის გუბერნიის რთს სოფელში მოხდა შემდეგი შემთხვევა: რთს სახაზინო გლეხს შეილი გაუხდა ავად ა ეგონა, რომ მოუკვდა. ამისთვის მოიწვია დედელი იმის დასაფლავებლათ და ქრისტიანული წესის აგების შემდეგ, ყმაწვილი უბოთი ჩაასვენეს საფლავში და როგორც კი დედელმა პირველი ნიჩაბი მიწა დააყარა, ყმაწვილის ტირილი მოესმათ კუბოდგან. ამან ზღადათ დაარწმუნა იქ მყოფნი, რომ ყმაწვილი მკვდარი არ ყოფილიყო და იმ დროს მოულიერებულიყო.
საეკიმო პოლიციის წესდებულების კანონებისამებრ მეცამეტე ტომში არის დადგენილი შემდეგი წესი:
მუხლი 917. აკრძალულია შემდეგ სიკვდილისა სამ დღეზე ადრე დამარხვა, თუ კი

რითან სხვა გადამდები ავთამყოფობით არ მომკვდარა. კაცი, მაგალითად: სნებით, ან ხუროებით, ან ყველით, ან წითელათი და მყივანა ხელოთი; მხოლოდ ამ შემთხვევაში, რომ ავთამყოფობა კარგათ მყოფებდაც არ გადაედება, ზემოთ მოხსენებულ ვადაზე ადრე უნდა დამარხონ, როგორც ეს არის ამა წიგნის მეოთხე განყოფილებაში მოხსენებულში.
მუხლი 926. სამარე, რაც შეიძლება, ღრმათ უნდა ამოთხარონ, ისე რომ საფლავის სიღრმე სორ არშინ ნახევარზე ნაკლები არ უნდა იყოს.
შველა ამა ზემოთ მოხსენებულზე მიეკცევიან რა თვალ-ყურს სასოფლო მამასახლისებს და მოსამართლეებსა, მე სასტიკათ ეუბრძანებ იმათ თავის მხრითაც ჰქონდესთ დაუძინებელი ყურადღება სოფელელებზე, რომ იმათ მტკიცედ აასრულონ ნაჩვენებნი წესნი და არაეითარი ამ გვარი უბედურება არ მოხდეს ამიერიდგან; ხოლო წინააღმდეგ შემთხვევაში დამნაშავენი სასტიკათ დაისჯებიან კანონითა.
ტფილისის სამოქალაქო გუბერნატორი პ. მ. როვსკი.

განცხადება

ტფილისის გუბერნიის სასოფლო საზოგადოებათა მამასახლისებს და მოსამართლეებს.
მისმა ყოველად უსამდელოესობამ საქა-

რთველოს ეკზარხმა, 1868 წელს 20 დეკემბერს დაწერილ განცხადებასთან, №4608, წარმოგიგზავნა რა რაპორტი ბლალაჩინის დეკანოზის იოანე პირიაკოვისა, იმის მრევლში მრიალეთის საპრისტავოს მკვდრების დასაფლავების შესახებ წესის აუსრულებლობაზე ბერძნების მიერ, მთხოვს განკარგულების მოხდენას, რაიცა შესაძლო არს ჩემგან ამ საგნის შესახებ.
ბლალაჩინის პირიაკოვის რაპორტიდგან სჩანს, რომ თუმცა თვითონ ბლალაჩინიცა და მრევლის მღვდლები უქადაგებენ, რომ სამ დღეზე ადრე შემდეგ სიკვდილისა არ დასაფლავონ და სამ არშინზე ნაკლები სიღრმე სამარისა არ მოსთხარონ, მაგრამ ბლალაჩინის ხელქვეითი მრევლის მცხოვრებნი მაინც ჩვეულებისამებრ ჰმარხვენ იმავე დღეს, როგორც კი მოკვდება, და სამარესაც არა სთხრიან ღრმათ ამის დასამტკიცებლათ მოჰყავს ერთი შემთხვევა, რომელიცა მოხდა ნოემბრის თვეში სოფელს ბარმანსისხ: იქაურს მცხოვრებს სიმონა მარელიევს მოუკვდა შეილი და მაშინვე მოიწვიეს მღვდელი, რომელმაც დადგენილის წესისამებრ გაასვენა მიცვალებული საყდარზე; შემდეგ წესის აგებისა მიიტანა საფლავთან, მაგრამ როგორც კი ეს ყმაწვილი ჩაასვენეს საფლავში და მღვდელმა პირველი ნიჩაბი მიწა დააყარა, მაშინვე ყმაწვილი სული ამოიბთქვა და დაიწყო ტირილი.
ამიერიდგან ამისთანა უბედურის შემთხვევების ასაცილებლათ, სასტიკათ ეუბრძანებ სასოფლო მამასახლისებს და მოსამართლეებს,

როგორც პირდაპირ აღმასრულებლებს სოფლებში კანონი განმარტებულის წესიერებისა, ჰქონდესთ დაუძინარი ყურადღება, რომ მიცვალებულნი იმათის სოფლისა, თანახმად 1857 წლის სამოქალაქო სჯულთა კრების XIII ტომის 917 მუხლისა, სამ დღეზე ადრე შემდეგ სიკედილისა არ დამარხონ, თუ სხვა რაიმე გადამდები ავთიმყოფობისაგან არ მიცვლილა, აგრეთვე თანახმად იმავე ტომის 926 მუხლისა, სამარენი უნდა იყენენ გათხრილნი ორ არშინ ნახევარ სიღრმეზე მაინცა.

ამასთანავე წინათვე ეაცნობებ, რომ თუ მტკიცედ არ აასრულებენ ამა მოწერილობასა, სოფლის მამასახლისები და მოსამართლეები სასტიკად დაისჯებიან კანონისამებრ.

თფილისის სამოქალაქო გუბერნატორი პ. ო. რ. ლ. ვ. ს. კ. ი.

განცხადება

თფილისის გუბერნიის სასოფლო საზოგადო სასამართლოებს.

თფილისის გუბერნიის ზოგიერთს ალაგების სოფლებში ხმარობენ მთელის დამრგვალებულის ფიცრისაგან უსოლო და უფერსო თელებიანს ოსმალურს ურმებს, რომლის თელებიც შუადღილზე არიან სქელნი და ნაპირები კი პირიანები აქეთ და ზედ სიმრგვლიე შემოკრული აქეთ რკინები; ეს თელები, თუ მამეტნაეთ ურემი მძიმეთ არის დადებული, — ძალიან ღრმათა სჯდება მიწაში და მობრუნების დროსაც ჰგლეჯს მთელ-მთელ მიწის ბელტებს, ანუ ნამზღლეებს და ამისთვის ამნარი ურმები სრულებით ახდენენ გზებსა; უბრალო გზების ხდენით, თეთონ მცხოვრებლებს ეძლევათ ზარალი, ამისთვის რომ ამ გზებს უნდა მუდამ კეთება, რომლისათვისაც უნდა გამოვიდეს ხოლმე სოფლის ხალხი სამუშაოთ და ამ რიგათ თავის საკუთარ საქმეზე ხშირად მოცდენილნი არიან; ეს ოსმალური ურმები აგრეთვე ახდენენ შოსეს (ქვიშით დაფენილს გზებს) და ამისგან სოფლის მცხოვრებლებს შეჰყავთ ხაზინა დიდს ზარალში. ამისათვის უმაღლესი მთავრობა ითხოვს, რომ თფილისის გუბერნიის სოფლის ხალხმა თავიანთვე სასარგებლოთ, დაუყოვნებლოთ დაიწყონ ყველა ურმების შეცვლა პოვოსკებზედ,

რომლებს თელებს გარშემორტყმული უნდა ჰქონდესთ პრტყელი რკინის კრკალები.

ზანუცხადებ რა ამაზედ ყველა სოფლების მცხოვრებთ, ზემდამო რწმუნებულს ლებერნიაში, განეფრთხილებ, რომ აღსრულებისათვის ამა მმართველობის ნებისა მე მექმნება სასტიკი თვალყურის ქერა და თუ მცხოვრებნი არ ეცდებიან თავიანთ ნებით ამ ბრძანების მიხედვას, მაშინ იმ შოსეზედ მოსიარულე ურმებს დაედებათ დიდი ბაჟი და მერე კიდევ აეკრძალებათ სიარული შოსეზედ, რომელიც ასე ძვირათ უჯდებათ ხაზინას.

იმ მცხოვრებთაგანნი, რომელნიც აჩვენებენ მაგალითს სხვებსა გაკეთებით და შეცვლით თავიანთ ურმებისა იმ გვარათ როგორც, მთავრობამ უჩვენა, მაშინ ისინი გულდაჯერებულნი უნდა იყენენ, რომ მთავრობა არ დაარჩენს მათ უყურადღებოთ და დაუჯილდოებლოთ. ზემოთ მოხსენებული მთავრობის ბრძანების აღსასრულებლოთ დაახლოვებით თვალყურის ქერა მიენდობათ სოფლების ნაცვლებს და მათ თანაშემწეთა და თუ ამათ მთავრობის მინდობილობა ამ საქმეში არ ასრულეს, უეჭველათ მიეცევიან პასუხის გებაში.

ნამდვილზე ხელი მოაწერა თბილისის გუბერნატორმა, ტაინის სოვეტნიკმა პ. ო. რ. ლ. ვ. ს. კ. ი.

შემოწმ: კანცელარიის გამგებელმა პ. ზისერბანმა.

ОФИЦАЛЬНЫЙ ОТДѢЛЪ

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Старшинамъ и Судьямъ сельскихъ обществъ Тифлисской губернии.

Въ одной изъ деревень Тифлисской губернии, вслѣдствіе несоблюденія предписанныхъ законами правилъ о погребеніи умершихъ, былъ слѣдующій случай: казенный крестьянинъ, признавши умершимъ младенца своего, въ тотъ же самый день пригласилъ священника для отпѣванія и преданія землѣ, и когда послѣ исполненія христіанскихъ требъ много-умернѣй младенецъ былъ опущенъ въ могилу и священникъ бросилъ первую лопату земли на гробикъ, то изъ онаго послышался плачь, удостовѣрившій предстоящихъ, что младенецъ ожилъ.

По дѣйствующимъ узаконеніямъ, изъясненными въ XIII томѣ законовъ устава медицинскои полиціи, установлены слѣдующія правила:

Ст. 917. Запрещается вообще хоронить мертвыхъ прежде истеченія трехъ сутокъ, по удостовѣреніи въ смерти, если смерть послѣдовала не отъ чумы, или какой либо другой заразной болѣзни, какъ то: гнилой и прилипчивой горячки, оспы, кори, скарлатины: въ сихъ только случаяхъ, дабы предотвратить распространеніе заразы между живыми, приступать къ погребенію прежде означеннаго срока, какъ сіе относительно чумныхъ опредѣляется въ четвертомъ раздѣлѣ сей книги.

Ст. 926. Трупы зарывать, сколько можно, глубже, такъ чтобъ глубина ямы была не меньше двухъ аршинъ съ половиною.

Обращая вниманіе на все вышеизложенное сельскихъ старшинъ и судей, я строго предписываю имъ имѣть съ своей стороны неослабное наблюденіе надъ поселянами за точнымъ исполненіемъ ими объясненныхъ правилъ, въ предотвращеніе несчастныхъ случаевъ на будущее время, въ противномъ случаѣ виновные будутъ наказываемы по всей строгости законовъ.

Тифлисскій Губернаторъ Тайный Совѣтникъ К. Орловскій.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Старшинамъ и Судьямъ Сельскихъ Обществъ Тифлисской Губерніи.

Его Высочайшепросвѣщенное экзархъ Грузіи при отъѣздѣ отъ 20-го Декабря 1868 года, №4608, препровождаѣ комѣ копію съ рапорта Благочиннаго протоіерея, Іоанна Кириакова, о не соблюденіи приходжанами изъ грековъ Трилетскаго приставства существующихъ постановленій при хороненіи умершихъ просить сдѣлать зависящее отъ меня распоряженіе по этому предмету.

Изъ рапорта Благочиннаго Кириакова видно что жители подвѣдомственныхъ ему приходовъ не смотря на увѣщанія его Кириакова и мѣстныхъ священниковъ, вырывать могилы глубиною на три аршина и оставлять умершихъ непогребенными до трехъ дней, хоронять ихъ.

ტომ თვეში ოც სამუშაო დღის მეტს ვერ
 ეიანგარიშებთ. 70 სამუშაო დღეში (მარტის
 მის 15-დღან დეკემბრის პირველმდე შეიძლება
 ხენა; მერე მიწასა ჰყინავს) ორთქლის გუთნით
 მოიხენება შეიღისი დლიური, რადგანაც
 დღეში ათ დლიურსა ხნავს. მსთქოთ, რომ
 რაკი ცოტა მოთბება, ე. ი. თხუთმეტ თებე-
 რელიდგან, დაწყოს ისეც ხენა და თხუთმეტ
 მარტამომადინ ხნას. ამ ექვს თვეში, ე. ი.
 ასოც დღეში მოხნავს ათას ორასი დღისას.
 წელიწადში მას სულ ათას რეასიდღისას მო-
 ხნავს ორთქლის გუთანთ.

ახლა ენახათ როგორა ჯდება ორთქლით
 მოხნილი დლიური. მაშინა მოდესსაში ორის
 ცამეტი ათას მანეთათ (ათას სამასი თუმანი).
 რუსეთში ყველგან აღვილათ შეიძლება წელი-
 წადში მანეთზე ორი შაური სარგებლის აღე-
 ბა. მაშინის ფასის სარგებელი წელიწადში
 იზამს ათას სამას მანეთსა. ზარდა ამისა ახლა
 ზარჯიცა აქვს გუთანს ყოველწელს ათას სა-
 მასამდე. ახლა თითო ლოკომობის ხენის
 დროს თითო კაცი უნდა და ბარსავეთებთა-
 ნაც ერთი კაცი; პირველები ორას მანეთზე
 და უკანასკნელი ასზე ნაკლებათ არ ჩადგე-
 ბიან. მსეც ხუთასი მანეთი. ორი ლოკომო-
 ბილი დღეში სწავს ორმოცდაათს ფუთს ქვის
 ნახირს. შუთი უნდა ჩაეარდეს ქირით ექვს
 შაურათ; მას დღეში ინდომებს ორთქლის გუ-
 თანი თხუთმეტი მანეთის ცეცხლსა, და რა-
 დგანაც წელიწადში შუშაობს ას ოთხმოცდა
 ათ დღეს, ამიტომ უნდა ორი ათას რეას
 ორმოცდა ათი მანეთის ცეცხლი. წყლის მო-
 სატანათ არაფერს არ ჩაეადგებთ; მაგრამ კი
 შეენიშნავე, რომ იმას უნდა ერთი ბოხკა,
 ორი ხარი, და ერთი, ხან ორი კაცი. ამ გარე-
 მოებით ორთქლის გუთანს წელიწადში აქვს
 ხარჯი ხუთითას ცხრაას ორმოცდა ათი მან-
 ეთი.

ამ გვართ დლიურის მოხენა ორთქლით და-
 ჯდება სამ მანეთათ და ორშაურნახერათ,
 როდესაც ახლა ნოვოროსიის მხარეში დლიუ-
 რის მოხენა ხარებით ჯდება მანეთათ და თხუ-
 თმეტ შაურათ. ზარდა ამისა არ ეიანგარიშე,
 რომ ხანდისხან ორთქლის გუთანთ შეიძლება
 გატყდეს და მოითხოვოს ბევრი დრო გამარ-
 თვისათვის. მსენიე რომ ეიანგარიშოთ, მაშინ
 დლიურის მოხენა ეინიციის რა დაჯდეს.

ამ ანგარიშმა ძალიან გაუფრილა გული ბე-
 ერს მოსახლესა, რომელნიც პირველის ნახეთ

ორთქლის გუთანთა აღიტაცა. ამიტომ საკე-
 რველი არ იქნება, რომ აქაურმა მემამულემ
 არ დასტოვოს თავისი ძველი ხენის წესი და
 არ ჩაყაროს დიდი ძალი ფული ორთქლის
 გუთნის სასყიდლოთ. აქ ყოველთვის ხნავენ
 იათის გუთნითა, რომელშიაც ამდენ სამს
 უღელს ხარსა. ამ ხარების შენახვა არ არის
 მწელი; ესენი სულ ნამჯასა და საძოვარზე
 დგანან. ზარდა ამისა, თუნდა ორთქლის მა-
 შინაც იყიდონ, მაინც ხარები უნდა იყოლი-
 თან, ამიტომ რომ მისი გადასაზიდათ და სხვა
 წერილი სამუშაოსათვის არიან ხოლმე საკი-
 რონი. ზარდა ამისა, რომ ხან ორთქლის გუ-
 თანიე ტყდება და ბევრს დროს აკარგებენს
 კაცსა, წყალიცა და მიწაც ბევრი არ არის
 რუსეთში. ამიტომ რუსეთში ორთქლის გუ-
 თნის მქონე ბევრს იზარალებს სასოფლო სა-
 ხლოსნობის წარმატების მიუოლის გამო. ზა-
 რდა ამისა ადგასი ცამეტი ათას მანეთს არ-
 თმევენ გუთანში, როდესაც ამ გვარსეც მაშინ-
 ნებში იპსიეში რამსომი და სიძის ართმევენ
 რვა ათას მანეთსა. მს ყოველი ანგარიში არ
 მადღევს ნებას, რომ ურჩიო რუსეთს ორთქ-
 ლის გუთნის შეტანა სამუშაოში ამ ჰამად
 მაინც. პთი წლის შემდეგ ახალი რკინის გზე-
 ბი გაგვიხსნიან ბევრს გზებსა; მაშინ ქვის ნა-
 ხშირი იაფი იქნება, შემოტანილსა საქონელ-
 ზედაც ცოტა ბაჟი ედება. შეიძლება იმის
 იმედიცა გვქონდეს, რომ რუსეთშივე კეთდე-
 ბოდეს ორთქლის გუთნები; მაშინ შეიძლება,
 რომ რუსეთშიაც ორთქლი გახდეს გუთნების
 მატარებელი. ახლა კი ხელი უნდა ავიღოთ
 ამასზე, აი როგორ გარემოებებში იმყოფება
 ნოვოროსიის მხარე ორთქლის გუთნის შე-
 ტანისათვის.

ნიკიტაე ქარხლის შაქრის კე-
 თებისა მეროკაში.

შაქრის ფაბრიკანტების ყურნალი გეაცნო-
 ბებს 1868 წლის განხილვაში, რომ შრან-
 ციას აქვს ოთხას სამოცი ქარხლის შა-
 ქრის შაოღები, რომელსაც გამოსდით
 შაქარი სამ მილიონ ფუთამდეო. შერმანი
 სთელის სამას ზოდამდე, რომლის გამოსავალი
 იქნება ორ მილიონ ფუთამდე რუსეთი აკეთებს
 ერთი მილიონს და ორასი ათას ფუთს შაქა-
 რს ოთხას ოცდა ცხრამეტს ზოდში. ატსტრია
 სთელის ას ოთხმეტს ზოდს, რომელშიაც
 კეთდება ერთი მილიონი ფუთი შაქარი, ბე-

ლგიასა აქვს ას თერთმეტი ზოდო, რომელ-
 შიაც აკეთებს ორმოცი ათას ფუთ შაქარს.
 პოლონა ორმოცდა ორ ზოდში აკეთებს ოც
 ათას ფუთ შაქარს. ზოდლანდა აკეთებს
 თორმეტი ათას ფუთ შაქარს ათსა თუ—თო
 რმეტ ზოდში. აქვე უნდა მიგზატოს ერთ
 ჰარხლის შაქრის ზოდო, რომელმაც დაიწყო
 მოქმედება ამ უკანასკნელ წელს ანგლიაში.
 შაქრის კეთება იწყება აგრეთვე რომის ობ-
 ლასტში. საერთო შაქრის ზომა, რომელიც
 კეთდება მეროკაში, იქნება შეიდ მილიონ
 ფუთამდე. მს რიცხვი შეადგენს ერთს მესამედ
 იმ შაქრისას, რომელიც კეთდება შთელს ქვე-
 ყანაზე. ახლავე მესამედი ნაწილი არის ევრო-
 პაში, მაგრამ შენიშნულია, რომ ყოველ
 ათის წლის შემდეგ ერთი ორათ იზდება შა-
 ქრის კეთება.

ს რ უ ლ ი გ ა ს უ ქ ე ბ ი ს მ ო ქ მ ე დ ე ბ
 შ ა ქ რ ი ს ჰ ა რ ხ ლ ი ს ზ ა ლ ე ე .

— თუმცა შარშან შრანციაში გვალე
 იყო მაგრამ ვინც იხმარა ს რ უ ლ ი გ ა ს უ
 ქ ე ბ ა (მილოსა), იმან დლიურზე ათას ოც
 ხმოცი ფუთი ჰარხალი აიღო; მს კარგი მო-
 სავალი არის, ამიტომ რომ წინა წელიწადებში
 როცა არ ასუქებდნენ მიწას, თუნდა გვალე
 არ ყოფილიყო, მაინც დლიურზე ექვსას ს
 მოცდა ათი ფუთის მეტს ეერ იღებდნენ. მ
 თმა მოსახლემ რომელსაც მოსწყინდა ჰარ-
 ლის ცოტა მოსავლის ყურება, იხმარა ს რ
 ლი მიწის გასუქება კარგად ღდნ ადგილს
 ეს ადგილი იყო ორმოცი დღისა. თქვესტ
 დღისა კარგა ეერ იყო მომზადებული დ
 გვიანაც დაითესა; აქ ჩვეულებრივი მოსავალ
 მოვიდა; მაგრამ ოცდა ოთხი დღისა დროზე
 იყო შემზადებული და მოსავალიც უებარ
 მოვიდა იმაზედ. ამან ხელოვნებითი სასუ-
 იხმარა საქობლის სასუქში, რომელიც იყო
 ჩვეულობაზედ ნახევარი, ე. ი. ექვსას სამო-
 და ათი ფუთი დლიურზე. მეორე ნახევარი ნ
 ხვის მაგივრათ იხმარა ს რ უ ლ ი გ ა ს უ
 სასრტი შემდეგის რიცხვით;
 მოსფორ მყაედის კირი 266 გირკანქ
 აზოტმყაედის კალი — 133 „
 ნატრი — 266 „
 ბოგორდმყაედის კირი — 266
 ამგვარად გასუქებულს დლიურს გამოუვიბ
 ათას ას სამოცდა ერთი ფუთი ჰარხალი. სუ
 დაეხარჯა სასუქზე ორმოცდა ათე მანეთი
 ოცდა ერთი კაპეიკი და სულ რამ გომის ს
 სუქი ეხმარებინა, მაშინ დაეხარჯებოდა ო-

მოკლა თოთხმეტი მანეთი. ამ გვართ ჯერ სასუქშივე იგებს მოსახლე თხოქსს. ოთხ მანეთს დღიურზე. ასობა ხუთასი ფუთი მეთი კარხალი იანგარიშეთ (ფუთი 7 1/2 კაპეიკობაზე), რომელიც შეიქმს ოკლა ჩვიდმეტს მანეთსა. სულ სარგებლობა ხელოვნებითა გასუქებამ სჩანს მოსუტანა რომოცა ერთი მანეთი დღიურზე. რომოცი დღისაზე იქმს მეთი აღებული ათს ექვსას რომოც მანეთს. მს რიცხვი რასაკვირველია ბევრით მეთი იმაზე, რაც გომის სასუქს დარჩებოდა მიწაში მეორე წლისათვის.

ანაოშებვის შოქმედება მიწის სინესტის შენახვაზედ.

ბევრსა ჰგონია, რომ დაბარული და ანაოშებული მიწა უფრო ძალიან შერბა მზისაგან, ვიდრე შეუმუშავებელი ყამირი მიწაო. ამ საქმის გამოკვლევისათვის ზოგენგვიძის აკადემიამ გამოსცადა სხვა და სხვა მიწა და აქედგან შეიგნო შემდეგი ცნობები.

1) მართი ოთხკუთხი ადგილი გაზაფხულზე ღრმით მოხნეს და შიგ არაფერი არ დათესეს. ზედ ეყარა ბალახის მირკეები, ყვითელი დაფშენილი იყო მთელი ზაფხული. მერე დიდრონი და ხანგრძლივი გვალვების შემდეგ 27 სექტემბერს გამოსცადეს ეს მიწა და ამოჩნდა, რომ ამ დროსა ჰქონდა 19 პროცენტი სინესტი; ოკტომბრის 8-ს 14 პროცენტი (ასი ნაწილი მიწიდგან იყო პირველში 19 ნაწილი წყალი და მეორეში 14 ნაწილი.)

2) მართს მალალ კვალში, იმავე გვარ მიწაზედ, რომელზედაც იდგა ერთი წლოვანი ფიჭვი, იყო სინესტი 27 სექტემბერს 11%, და ოკტომბრის 8-ს 10 3/10 %.

3) იმავე ნაირ შეუმუშავებელსა ბელტიან მიწაში, 27 სექტემბერს იყო სინესტი 7%, და ოკტომბრის 8-ს 8%.

4) ამავე გვარ მიწაში, რომელზედაც იდგა 24 წლის ცაცხვი, 27 სექტემბერს ჰქონდა სინესტი 7%, და 8 ოკტომბერს 7 3/10 %.

5) ასეთსავე მიწაზე იდგა 25 წლის ფიჭვი და ხავსი, რომელშიაც იყო სინესტი 27 სექტემბერს 6%, და 8 ოკტომბერს 8 1/2 %.

27 სექტემბერსა და ოკტომბრის 8-ს შუა წვიმა არ ყოფილა. მერე მოვიდა წვიმა და მიწა კიდევ გამოიკადა, მხოლოდ 25 ოკტომბერს. სინესტი ჩაუვიდა:

- 1) ღრმით მოხნულს მიწაში სამ ვერშოკზე. 2) მართი წლის ფიჭვიანში სამ ვერშოკზე.

3) მოხუნენელში ერთ ვერშოკზე. 4) 24 წლის ცაცხვიანში მეოთხედ ვერშოკზე.

5) 25 წლის ფიჭვიანში, რომელზედაც იყო ხავსი წყალი სრულებით არ ჩავიდა.

აქედგან ჰჩანს, რომ ანაოშება მიწას უფრო ნესტიანათ იწახავს და არ ახმობს, რადგანაც სექტემბერში გაზინჯული ანაოშებული მიწა ორის ზომით უფრო ნესტიანი იყო, ვიდრე ყამირი ბელტოსა და ტყის ქვეშ. ამიტომაც ხანგრძლივი გვალვისაგან ყამირი ბელტოსა და ტყის ქვეშ უფრო მალე ხმება, ვიდრე ანაოშებული და დაბარული მიწორი; ამ გეგარი მიწა უფრო დიდხანს იწახავს სინესტსა და ვერც არას აკლებს გვალვა, თუ მეტადრე გვალვის დროს მალმალ აუწნაოშეს პირპირ.

ჰარხალს, კომბოტოს და კარტოფილს გვალვა მაშინ უფრო ევარაფერს აკლებს, როდესაც მალ მალ უწნაოშებენ და უქუჩებენ მიწას. იმაზე კარგი საშუალება არ არის ასლად ჩარგული ტყისათვის, როდესაც მალმალ სთოხნიან გვალვაში; ყოველთვის სეთათვის საჭიროა, რომ მიწის პირი სულ ანაოშებული ჰქონდეს.

ამისთანა რჩევა მიწის სინესტის შენახვისათვის, რომ ხანგრძლივი გვალვის დროს რაც შეიძლება მალმალ თოხნონ მიწა, — ბევრს ეჩვენება უცნაურათ, მაგრამ მართალი კი არის. მაშინაც კიდევ ბევრს მუხის ტყეში გაუთოხნიათ კვლები და შიგ და შიგ გაუშვიათ გაუთოხნაეცა; შემდეგ უწახავთ, რომ გათოხნილზე ხე უფრო ჩქარა გაზდილა და ფოთლოცი უფრო ცოცხალი ჰქონია, ვიდრე გაუთოხნაეზე.

ოკტომბრის 25-ის გამოცდამ აგრეთვე გვაჩვენა, რომ ანაოშებული მიწა დანაკარგს სინესტს გვალვაში ისევე მალე იბრუნებს და ყამირი კი ევრა: წინა მაგალითებში პირველსა და მეორე ადგილებში წვიმამ სამ ვერშოკზე ჩაატანა; მესამე ადგილში ერთ ვერშოკზე ძლიერ ჩავიდა და მეოთხე და მესხეთე ადგილებში სულობრთ ვერ ჩაატანა წვიმამ. წვიმა სულ ხავსმა და ფიჭვმა დაიჭირა და მერე გაშრა.

ნოემბრის შეიღში ერთხელ კიდევ გაიმეორეს გამოცდა და ამოჩნდა, რომ სისველე პირველსა და მეორე ადგილებში ჩასულიყო თითო არშინზე და დანარჩენში ნახევარ-ნახევარ არშინზე ძლიერ.

აქედგანა ჰჩანს, რომ ანაოშება ძალიან მსაქმედებს მიწის სისველეზე და ანაოშებულში წყალი ძალიან ღრმად მიდის.

საქართველოს სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადება 1869 წლის აპრილის 27-ს.

სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებასა და ანაოშების შესახებ. სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებასა და ანაოშების შესახებ. სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებასა და ანაოშების შესახებ. სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებასა და ანაოშების შესახებ.

პირველი საჩუქრის მიღება შემდგომად იმ გვართ სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებით და ანაოშების შესახებ. სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებით და ანაოშების შესახებ. სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებით და ანაოშების შესახებ.

- 1) რამდენი ხანია რაც სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებით და ანაოშების შესახებ. სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებით და ანაოშების შესახებ. სასოფლო-სამეურნეოს მინისტრის განცხადებით და ანაოშების შესახებ.

საქართველოს
* ბიზლიროთიქა

მომეტრს, თუ არა? ან შრატს რისათვისა ხმა-
რობენ? 11) შევლს სადა ჰყილიან, ან რა
ფასს იღებენ? 12) წარსულს წელს რამთენი
ყველი გამოუვიდათ და რაერთი ფული აი-
ლეს? ქარხნის ხარჯი რაერთი იყო და წმინდა
მოგება რაერთი დარჩა ან რამთენ რამთენი
შეხვდათ თითო ამხანაგს?

რა პასუხებსაც და ამბებსაც შემოიტანენ
მოქიშენი, ესენი სულ გადაეცემათ საკუთარს
ამ საგანზე დახლოვნებულთა ძომბისას; თუ
საჭირო იქნება ამ კომისიის წევრები წაელენ
სასოფლო ქარხნების გასაშინჯაეთ.

დანიშნენა და მიცემა საჩუქრისა ერთ წე-
ლიწადზე მეტს მაინც არ გასწევს; მერე ეი-
საც მიეცემა, ამაზე იქნება განცხადება გაზე-
თებში.

დასასრულში სასოფლო სახლოსნობის სა-
მინისტრო ამბობს, რომ მზათა ვართ მიეცეთ
ყოველი გვარი შეწვენა ახლათ საერთო ყვე-
ლის ქარხნების გამართვაში თუ რჩევით, თუ
საქმითაო და იწვევს მოსახლეებს მიჰმართონ
იმას სრულის მინდობილობით.

შინაგანი ცნობა.

თბილისი, თებერვლის 5-ს. სასოფლო სა-
ხლოსნობის წლის კრებაში მათი იმპერატო-
რის უშაღლესობის მთავარ მართებლის ნე-
ბით დაენიშნათ ჯილდოები შემდეგეთ პირთ,
რომელთაც წარმოადგინეს სასოფლო სახ-
ლოსნობის სხვა და სხვა სასარგებლო ნიე-
თები:

1) ძრების ნამდვილს წევრს, გენერალ-მა-
იორის მეუღლეს ლუბოე ივანეს ასულს ძარ-
მალინისას მიეცა პ ა ტ ა რ ა ხ ე ლ შ ი ს ა ქ ე-
რ ი ე ე რ ც ხ ლ ი ს მ ე ნ დ ა ლ ი, იმის გამო
რომ უ. ძარმალინისა ექესი წლის გარმაე-
ლობაში გაუწყვეტლივ შევლოდა კრებას თა-
ვის მიმართულებაში და მთის ხალხში აერცე-
ლებდა სახლოსნობის ცოდნასა და ზუნებში
გააჩინა აბრეშუმის ქია.

2) სტაეროპოლელს ჩამომავლობითს მო-
ქალაქეს ძონსტანტინე სტასენკოვს მიეცა
ხ ე ლ შ ი ს ა ქ ე რ ი ბ რ ო ნ ძ ი ს მ ე ნ დ ა-
ლ ი; ამას იმიტომ, რომ წარმოადგინა კრება-
ში სივარები თავის მიწაზედ სტაერაპოლს
ახლოს მოყვანილი თანაქოდგან გაკეთებუ-
ლი; გარდა ამისა ამან წარმოადგინა კიდევ
სხვა სახლოსნობის სასარგებლო ნიეთები.

მ ო ზ ო ნ ე ბ ა.

შორს რასმე ალაგს, სად მთანი დიდნი,
აყუღებულან ტყით დაბურვილნი,
მცირესა ველზე,
მოს მტკიცე სვეტზე,
სდგას მშვენიერი, აქ ეკლესია,
რომელს არ უჩანს, ვის უღესია,
მისი არს შრომა, ოდეს არს ქმნული,
მისგან შეჰქმნია, კარნი დახშული,
და მე მის ხილვად, აქვე მყოფელი,
მხედავ, ჭიკჭიკებს შავი ფრინველი,

*
შავი ფრინველო, შოშის მსგავსო,
შენმა ჭიკჭიკა გული აღავსო.

*
ნეტარ რას იტყვი, ეგრეთ მყეფარე,
რა იქმნებოდა, ეს არე მარე?

*
ნუ თუ ოდესმე, დროსა წარსულსა,
მეფა შამარის, სახელ განთქმულსა,
როს ერნი მრავლად, აქ ჰყოფდნენ შებას,
ახლა მომითხრობ შენ მათსა ქებას?

*
მათსა სიამეს, ჩეულებასა,
მათ ერთგულებით, მეფას ხლებასა,
მათსა სიმხნესა, ძლიერებასა,
მათ მხიარულთა, ჭირთ მოკლებასა,
აქ ორნივე ბევრნი,
ჰაბუენი, ბერნი,

იყენენ სტკებოდნენ, სვე ბედნიერად.
შველა იგინი,
მაჟკანი გმირნი,
ამოდ სსცხოვრებდნენ, სრულ კანდიერად.
სად არს ის ერნი,
ტკილად მომღერნი,
სულით შექმნილნი,
აწ უკვე მტვერნი.

როს მტერთ საკედავად მიესოდნენ,
მათ სძლევდნენ ჰსჩებდნენ, ხლმითა მხნე-
ობდნენ.

შრთიერთშიგან აღირეოდნენ,
ზრგვინით ძახილით თვით ხმიანობდნენ,
ზ ა მ ა რ ჯ ე ე ბ ა ს ა,
ლ ე თ ი ს ე ე დ რ ე ბ ა ს ა.

და ბრძოლის შედგომ, შინ მშვენიერად,
ჩამორიგებით ისხდნენ სამღერად.

ანუ რას იტყვი, სით მოფრენილი,
რომლის გრძობით ხარ შენ მოლხენილი

*
ნუ თუ შენ უცხოთ, აქა მყოფელთა,
იგონებ ჩემებრ, მეტყვი ყოველთა?
როს სიწრფოებით,
შველა გოდებით,
ამ ტაძარს გარე, მოესხმოდან.
ამაყად ზრდილნი,
შრმანი თუ ჩჩილნი,
სამღრთო დიდებას ტკილად ხმობდიან.
დღეს დღესასწაულს,
მას უკვე წარსულს,
სრულის პატივით შეამკობდიან,
და შექცევასა,
ცხენთა რბევასა,
ჯირით ტყორცნასა აქა ჰყოფდიან.

*
თუ ბურთაობით მოედანს ვრცელსა,
მრთი მეორეს, აძლევდა ხელსა,
ზოგან ტიდილი, სიმარჯვით ძგერა,
ზოგან ღიმილით, ყოველთა ცქერა.
ზოგან ყვირილი, თავისუფლება,
ზოგან ღვინის სმა, და მოლხინება.
ზოგან ტაშის კერა, თამაშობანი,
ზოგან ისმოდა, საკრავთა ხმანი.

*
შბან უბანი,
შველა ნაბანი,
შერხულნი რგვალნი,
ღართულნი ქალნი,
შეახამებდნენ მწვანოვან ეელსა.
შალთა სინაზე,
შეკლუცად თქმაზე,
წარსულის გრძობას მუნვე მყოფელს.
ცეცხლთა ჰყვერიალი,
შალალი ალი,
შანათლებლის ყოველგან ბნელსა,
სუფრის ფრიალი,
შურტელთ წკრიალი,
ანუგაშებლის მწვადის შემწველსა.

*
მათი ერთობა და სიყვარული,
მათი გულის თქმა იყო ფარული,
მათი სიცოცხლე, მათი ცხოვრება,
სიკვდილისაგან, სულ აოხრდება.
შავი ფრინველო, შოშის მსგავსო,

შენმა ჭკუაქმა გული ალაგსო.

*

ნუ თუ შენც ჩემებრ მზობელს ქვეყანას მოშორებ ბიხარ, და იგლოვ ამას?

*

თუმც მკვანებით გახელბული, მოსთქვამ უწყალოდ დაწყლულბული, მაგრამ ეინ არის შენი მსმენელი, მინ არს ნუგეზის, აწ მომცემელი.

*

სით მოფრენილი, სადაური ხარ. ნეტა თუ რითა, გაშმაგებულხარ?

*

. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .

მაშ განაგრძელე ეგ შენი სტვენა, და მით დამიტკებ მე ყურთა სმენა.

—

1848 წელსა, ზარჯომის მთაში უდაბურს ილაგს, შქონდა მე მონდობილი სხეთა შორის ამ ეკლესიის „ძიმოთის მანის“ ნახვაც, ქართულის წერილების განმალავებელის, აკადემიკის უფ. ბროსეტისაგან არხილოლოგიურს ენობის შესაკრებად საქართველოს ისტორიისათვის.

ღმობირი მელენეთხუცესოვი. „დროშაშიღვან.“

საკვიმო სნობა

რ ჩევა მზობელთათვის შეიღებოს ალზაზედ.

როდესაც საქონელს ან ბალს ვაშენებთ ყველთვის გვაქვს აზრში, რომ რაც კარგი იგი არის ეინმართ: ან წყალი მიეცეთ ხესა, ან თბილი გომი და ნოყიერი საჭმელი საქონელსა. მს არის ჩენი ანგარიში, რომ ხეს კარგი ნაყოფი გამოუვიდეს, ცხვარს კარგი ხატული და ფურს ბევრი რძე. მს სრულებით ჩენი ჯიბის ანგარიშია. მაგრამ როდესაც ჩენს საკუთარს შეიღებსა ვზღით, მაშინ კი არაფერს საშუალებას არ ვეძებთ, რომ ყმაწვილის ბუნებითი ზდა არ შედგეს და იყოს წრმატებაში. მივანდობთ ხოლმე ერთს უბრა-

ლო ძიძას, რომელიც აქმევს ბერს იმგვარს საჭმელსა, რომ იმისი პატარა კუჭი ჯერ ვერ აიტანს; დასევეს ცივს ფანჯარაში და ყმაწვილი ცივდება. ამისგანო ყმაწვილს ეძლევა ნორჩსავე ღროს ისეთი ავთამყოფობა, რომ მთელს სიცოცხლეში ატყვია იმისი დალი; ზოგი საფლავშიაც მგზავრდება.

ამ საგანზე ყველა მართალს შენიშენაზე იძლევიან ერთს პასუხს: „ჩვენ სხვა ნაირათ გვზიდდნენო? მაგრამ აი, მღეთის მადლით, გავიზარდენითო“. ამ გვართ ხალხს ჩვენ არც შევეჯიბრებით. ამ სტატიაში იქნება რჩევა დედათათვის შეიღის მოვლაზედ, მაგრამ ჩვენ რჩევას იმ დედებს კი არ ვაძლევთ, რომელნიც ამ პასუხს იძლევიან;—ჩვენ ვაძლევთ რჩევას იმ დედებს, რომელნიც ყმაწვილს უყურებენ, როგორც საბრალო უსუსურსა, რომლისათვისაც კოცნას გარდა, არის საჭირო გიგიენის რიგზე მოვლაცა.

რიგზე აღზდილი ყმაწვილის სხეულში არა ფარი ავამყოფობა არ არის; ავთამყოფობა სულ გარეგანი ენებათაგან შესდგება. ამიტომ დედამ უნდა კარგათ გამოიკვლიოს ბუნების მოქმედება და თავის ყმაწვილს უნდა არიდოს ყველა მანებელი მისი ძალა.

ძაცსა აქვს საუცხოვო თვისება თავის შენახვისა და ცდილობს, რომ რაცკი შეიძლება დიდს ხანს შეინახოს სიცოცხლე. ყმაწვილმა ჯერ არაფერი იცის, ასე რომ ცეცხლსა და თავის დედის ბრკყეინვალე საყურეს ერთ ნაირის სინარულით ატანს ხელსა. აქ დედა უნდა იყოს ფთხილი, რომ არა იგნოს რა თავის შეიღმა. მს ერთი მაგალითი ვსთქვით, მაგრამ ცხოვრებაში რამდენი ათასი ამ გვარი შემთხვევები არის. ზოგი ამბობს ჰექიმი თუ მოუელის რიგზე ყმაწვილსაო, თორე დედა მაგდენს ვერას უშეველისო. აქ ისმის მხოლოდ ისივე აზრი დედაკაცებზე, რომელსაც მალმალ გვიმეორებენ. მანა დედაკაცი ვერ შეიგნებს ყველა პირობაებსა, რაც კი არის საჭირო ყმაწვილის ხორციელი აღზდისათვის? მე კი ვგონებ, რომ დედაკაცი უკეთ ისწავლის და უფრო უკეთ მოინახრებს ამ სწავლასა, ვიდრე კაცი. მხოლოდ დედაკაცმა უნდა იგრძნოს, რომ ეს ცოდნა ფრიად სასარგებლო და დიდი მნიშვნელობისა არის.

ყმაწვილის აღზდა ისე უნდა მოხდეს, რომ იმის სხეულს არაფერი მჭიდროება არ მიეცეს, რომ სხეული იზდებოდეს თავისუფლათ. დე-

დამ უნდა მისცეს შემთხვევა ყმაწვილმა იხმაროს რაც იმის სხეულს გაამაგრებს და მოაცილოს ყველა მანებელი მიზეზი.

ყმაწვილის აღზდაში პირველი ადგილი უჭირავს ჰემეცას; საჭმელი დედამ უნდა შეუზრჩიოს ისეთი, რომელიც შეეფერება იმის ხნიერებას.

აქ მოვიყვანთ ერთ შემთხვევასა, როლიდგანაც ცხადთ ჰსჩანს, როგორი დიდი მნიშვნელობა აქვს საჭმელს ყმაწვილისათვის. ლოქტორი შტერნი ამბობს ერთმა დედამ დამიძახა ყმაწვილის მოსარჩენათაო. რომ მივედი დედამ შემომტირა—ყმაწვილი დიდს გაჭირებაში არის და უშეველე რამეო. შაქრის წვენი მტეს ვერას იტანს და თუ ძუძუს ვაძლევთ, მაშინვე პირიდგან ამოდისო. ყმაწვილი იყო ექვსი კვირისა. თურმე ნუ იტყვი ამ ექვსი კვირის განმავლობაში სულ ყანწით აწოვებენ რალაც რალაც შეზავებულს საკვებებსა. მიზეზი ამ გვარი ქცევისა მაშინვე თვალწინ წამომიდგაო. მს იყო მიზეზი, რომ დედა ის იყო დაბრუნებულიყო წვეულებიდან და კარსეტში იჯდაო. რასაკვირველია ამ გვართ მალმალ იქნებოდა დედა მოკმაზული და მართლათაც ძნელი არის ყოველთვის კარსეტის გასხნა და ძუძუს მიცემა. ყმაწვილი მალმალ კიოდა უმიზეზოთ. მერე პირში თითი ჩაუდებ და ისე მოეკიდა, როგორც წურბელაო. მაშინვე მივხედი, რომ ყმაწვილი შიმშილით მოეკლათ. მაშინვე მიუბრუნდი მამას და უთხარ, რომ ყმაწვილის საჭმლისათვის მიეღო ზრუნვა. წაიღა მამა და ერთი სუქანი ძიძა ებოვა. მს გახდა პირველი წამალი ყმაწვილისა, სხვა არაფერი რა მივეციო.

ზარდა იმ მიზეზებისა, რომ ზოგი დედა თავის ყმაწვილსა ჰკლავს ბალბების სიყვარულისაგან, ზოგს ის რწმუნებაცა აქვს, რომ ძუძუს წოვება სილამაზეს ართმევსო და ქალსაო რასაკვირველია ძნელათა სთმობენ ამ პირველს ღირსებასა. იგონებენ რძე არ გვიდგაო და ყმაწვილს უდებენ პირში ხან ერბოს ხან ქონს და შიმშილითა ჰკვლენ. ამავდებ თქმა საჭირო არ არის, რომ დედის ძუძუსთანთ ყმაწვილს პირველს დღეებში არაფერი მოუხდებარა. მაგრამ მაინც მოჰყავთ ძიძები, რომლებსაც ზოგჯერ რვა წლის რძე აქვსთ. ამ გვარი რძე თუ არ აწყენს ყმაწვილს, არაფერს სარგებლობას მოუტანს.

ჩვენ უნდა ესტკეპთ, რომ ყმაწვილებს მა-
ლიან სდევს სიკვდილი. ეს სიკვდილი ნორ-
ჩობის დროს უფრო არის და რამდენი ხანიც
გადის იმდენი ცოტადდება. შრთი ჩინებული
ლონდონის დოქტორი, ჩარლზ მესტი ანგა-
რიშობს, რომ ყველა ავთამყოფთა რიცხვის
მესამედი ნაწილი მაინც ყმაწვილები არიანო.
პირველ წელიწადს ხუთი ყმაწვილიდგან ერთი
თი მაინც კვდება. მანამ ხუთი წლისა შე-
იქმნება ყმაწვილი სამიდან ერთი კვდება ავთ-
ამყოფობისაგანაო. ეს ანგარიში ნამდვილია
ლონდონისათვის. ჩვენში რომ ვიანგარიშოთ
უფრო ცუდი გარემოება ამოჩნდება. სპასსკის
ანგარიშით ვიდრე ხუთი წლისა შეიქმნებიან
ყმაწვილები პეტერბურგში სამიდან ერთი კვ-
დება, მოსკოვში ორიდან ერთი (ნახევარი).

ასე ყმაწვილების ძალიანს ხოცუვას რამ-
დენიმე გვარათ სწიან. ზოგი ამბობს რომე-
ლიმე ადვილის ცუდი ჭავისაგან არისო, ზო-
გი სხნის იმით, რომ დედამისისაგან გადასდევთ
ქირი, რომელსაც ეძახიან კაცის გვარის გაც-
ეეთაა. ზოგო კი აწერს კბილების ამოსვლის
სიძნელესა.

მართალია ორი პირველი მიზეზი მოქმე-
დება ყმაწვილების ძალიან ხოცვანდ და კბი-
ლების ამოსვლის დროსაც მოსდით ბევრ გვა-
რი ავთამყოფობა, მაგრამ არც ერთი მიზეზი
არ არის საყრდელთაო ნასიათისა. მეტადრე
კბილების ამოსვლა სრულებით ავთამყოფობა
არ არის. ძბილების ამოსვლა ნიშნავს, რომ
სტომანქის ხასიათი ყმაწვილის გამოსცვლია და
თხოულობს სულ სხვა საზღვას; ამ დროს რძი-
დგან ყმაწვილი გადადის სხვა საქმელზედ, რომე-
ლიც არის უფრო ძნელი მოსაწვლადელი და
უფრო ყუათიანიცა. ამ დროს შეიძლება ძუ-
ბუდგან სრულებით მოიშორონ.

მაგრამ ზოგიერთი მკითხავი ან სოფლის
ჰექიმი ღდაკაცი რომ დახედავს ავთამყოფს
ყმაწვილს, თუნდა ყაბზობადა ჰქოდეს, ის მა-
შინვე პირში ხელ ჩაუყოფს და შუბლ შეკ-
რული იტყვის: „შეილო აი კბილები ამოს-
დის, ამოუეა და მღეთით მალე მოგირჩნება
ყმაწვილიო“. ის კი არა რომ ყმაწვილი კბი-
ლების ამოსვლას ევლარ შეუტდის და ყაბზო-
ბა სრულებით მიალწევიწნებს უკანასკნელს
დღემდინ. ამ გვარათვე სხვა ავთამყოფობისა
იციან. თუ კბილები ამოსდის ყმაწვილს, მა-

შინვე რაც უნდა სწავთამყოფობა იციოს
სულ მინას მიაწერენ სხოლმე, ავთამყოფ
ფრბა კი თავისასა შერებო, თუც ძველეთ
მართალია თუმცა კბილების მალე ამოს-
ვლისათვის ავთამყოფი წამალი არ არის, მაგრამ
როცა ამასთან სხვა ავთამყოფობაც მოსდით,
იმითი მოჩინა ცალკე შეიძლება; თითონ
კბილების ამოსვლა კი მაგდენს ვერას დააკლებს
ამისათვის ღდაკაცი უნდა იცოდეს, რომ ყმა-
წვილის ავთამყოფობაში მამინვე უნდა მოი-
ყვანოს ჰექიმი; ღდა და ექიმი ორნივე ერთათ
უშველიან უბედურებასა. თუც ეს ორივე
აქედგან ახანს, რომ კბილებს ამოსვლა
და სხვა მიზეზები კი არა ხოცვენ ყმაწვილებს
ძალიან, ამისი მიზეზი არის უწყისი ჰქმევა, შიმი-
შილი, ამათგან კუჭის წახდგან და ის ამო-
რეპუნება, რომ ყველა ავთამყოფობას ამბობ-
ლებენ კბილების ამოსვლას. თუნდა ყმაწ-
ვილს ჩუთყვავილა და ყველით ჰქონდეს, მა-
ინც კბილებს ამოსვლას ამბობდებენ ცხვირ-
ში ოფანდუნდ ბითო ყუა ვილისა ც რ ა
ზ ე. ბევრ ერთმასა უკუნე ვაწვიდა მას შემდგე
რაც იმპერატრიცა ეკატერინე II მაიტირა ყვა-
ვილი და თავის მემკვიდრესაც აუტრას პირ-
ველათ თითონ იმიტომ აიტყო, რომ ამით
ტენებინა სხვისთვის უნებლობა მისი დღის
სარგებლობადაც, რომელიც მოსდევს ატრასა.

ამ გრძელს ხანში რამდენი მმართებლობის
განკარგულება მომხდარა მამზრით, რომ
ხალხში ეს საუცხბოეო ჩეფულება ვაფრცე-
ლონ, და ამითი მოსპონ ყვაფილისაგან ხალ-
ხის მუხერა. მისავე სატახტო ქალაქებში ვა-
მართეს შუაფულის ყვაფილის კვამიტტებში;
გუბერნიებში ვამართეს ყვაფილის ატრასა. ზა-
ვედენიები. აქ აკეთებდნენ ყარგს ჩირქს ყვა-
ვილის ასატრელოთ და გზანდინენ შიფელს
იმპერიაში. შინცუ ყვაფილის გამტრელი იყო,
იმას ანთავისუფლებდნენ ყველა სახელმწიფო
ხარჯიდგან და კარგი მრკმელებისათვის ჯილ-
დობებსაც აძლევდნენ. შემდგე დიდი ფული
დახარჯეს, რომ ჩირქი ვახლონ: ჯერ უტრი-
დნენ ფურს და მერე აქედგან კაცზე გადა-
ქრანდათ. ეს ამოდენი შრომა ამტკიცებს მმარ-
თებლობის მოუღლელოს მზრუნველობას. ამ
საგნისათვის მაგრამ რამოდენიმე სარგებლობა
მოუტანია აქამდინ ამ საშუალებასა და ამო-
დენს შრომასა.

შერ ახლოც მალმალ ჩნდება ყვაფილი და
ბევრი ხალხიც იხოცება ამითა. ყმაწვილებს
ხომ რომცხებ არა აქცსთ, იმდენი იხოცება ყვა-
ფილის შეყრისაგან, აქედგანა ჰსიანს, რომ
მარტო მმართებლობის ცდა არ არის საკმაო,
რომ ხალხში რომელიმე ცეთილი აზრი და
სამშაულოდა ვაწვკვლდეს. ხალხი თითონვე
უნდა გრძობდეს იმის საჭიროებასა, იმე-
მაგრამ რადგანაც ამ გვარის ვაუფარობა
ხალხისა მთელი სახელმწიფოს მანებელიც
არის მით, რომ თუ ერთს ვაუწნდა, მაშინვე
მეორეს, მესამეს და სხ. ვადედედა, კმიტტე
ზოგიერთმა სახელმწიფომ მეროპიაში ყვაფი-
ლის ატრას მისცეს კანონიერი ღონე და ვახ-
დეს ყველასათვის ვალდებულებათ. შინც არ
აბტრის სიყმაწვილითვე ყვაფილსა და შეილე-
ბსაც არ აუტრის იმას ადევს დიდი სჯა.

ახლა შინაგანი საქმეთა სამინისტრო უგ-
ზავნის სასოფლოთ სასამარლოებს პროექტს,
რომ ყველა იყოც მოვალე იტრას ყვაფილს
და თავის შეიღობსაც აუტრას. ეს პროექტო
არის გასინჯული საქქიმო რჩევაში და სა-
მინისტროსა აქეს იმედი, რომ ყველა სასამარ-
თლომ შეიგნო ყვაფილის ატრის დიდი
მნიშვნელობა ხალხის კარგამყოფობისათვის
და შიილოს კიდევ.

ბ ა ვ ა ქ რ ო ც ნ ო ბ ა ვ ბ ი
პურის ფასი: პეტერბურგში იძლევიან ერთ
თუმანს ჩეთვერში, მაგრა ამასყიდავები ხუთს—
ათს შაურამდე მეტსა სოხოვენ.

ძალიანაში (მოსკოვის გუბერნიაში) არის რვა
მანეთიდგან ცხრა და ათ შაურამდე, სამარაში
ფუთი მანეთ ნახევრიდგან სამ მანეთამდი ის-
ყიდება; მორონეში ოსმალური ხორბალი
ისყიდება ცხრა მანეთიდგან, ცხრა და ათ შა-
ურამდე, გვარ გამოცვლილი შეიდი და ათი
შაურიდგან, რვა და ათ შაურამდე; სიკა არის
ხუთი და ათი შაურიდგან ექვს და ათ შაურა-
მდე ერთი ათი ფუთიანი ჩეთვერში. შ ე ვ მ კ ო
ნ ო ე გ ო რ ო ღ შ ი პირველი სორტისა პური
ცხრა და ათი შაურიდგან, ერთ თუმანამდინ
არის ნალდ ფულზე. მოსკოვის რკონეს ვახზე
თხოულობენ ერთ ჰილოფში რომელშიცა არეს
რვა შერა ცხრა მანეთიდგან თერთმეტ მანეთ-
თამდის.